

“แย้งย้อนสู่ ฐ่ ูกินหาง”

ไดอะแกรมพลวัตแนวคิดเชิงองค์รวม¹

ขององค์/กาลเทศะ/ปฏิบัติการ

อาจารย์ศรันย์ สมนันต์รัฐ
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความนี้เกิดขึ้นเพื่อเสนอวิธีการจัดวางแนวคิดองค์รวมของทฤษฎีสหสัมพันธ์วิชา โดยผ่านการใช้กราฟฟิกไดอะแกรม เรียกว่า ไดอะแกรมพลวัตแนวคิดองค์รวม อันจะช่วยให้เข้าใจแนวความคิดต่างๆ ผ่านตำแหน่งแห่งที่ของบริบทใน “รูป” ช่วยให้เห็นตำแหน่งเชิงสัมพันธ์ของแนวคิดเหล่านั้นในแนวกรอปร่วมมิติโดยความหมายเชิงสัมพันธ์ จะทำให้มีความเข้าใจแก่นทัศน์นามธรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น แนวคิดสำคัญที่เลือกมาจัดวางได้แก่แนวคิดสัมพันธ์ภาพทั่วไปทางฟิสิกส์ แนวคิดสนามทางสังคมวิทยาของบูร์ดิเยอ แนวคิดทางมานุษยวิทยาละคอนของกอฟมัน และแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่สังคมของเลอแฟบวร์ เป็นต้น

ไดอะแกรมยังใช้เป็นเครื่องมือตรวจสอบทำความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างวิชาการต่างสาขาหรือสำหรับนักวิชาการแต่ละคน ที่จะวางตำแหน่งของทฤษฎีต่างๆ ของแต่ละกระบวนวิชาการร่วมกัน อันอาจมีคุณต่อการศึกษาวิจัยในวิชาการต่างๆ โดยรวม อาทิเช่น ลดการเกาะที่ซ้ำซ้อนกัน นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือช่วยอ่านทำความเข้าใจ “ภูมิทัศน์ทางวิชาการ” จึงเสริมสร้างความสามารถในการทำงานวิชาการ ในกระบวนทัศน์แบบองค์รวมของสังคมในท้ายสุด

คำสำคัญ : ไดอะแกรมทฤษฎีรวม, สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง, ภูมิทัศน์ทางวิชาการ, องค์ (ค์) รวม, ปฏิบัติการ, กาลเทศะ

1. บทนำ

ครั้งหนึ่ง กาญจนา แก้วเทพ ได้กล่าวถึง “ทำร่างประจำ” ที่นักคิดหลังสมัยใหม่นิยมใช้ คือการทดลองลบเขตสมมุติของสรรพสิ่งต่างๆ ออกจากกันแล้ววิเคราะห์ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น กล่าวอีกแบบว่ายุทธศาสตร์สำคัญของกระบวนการทัศน์หลังสมัยใหม่ก็คือ พร้าเลือนลบขอบเขตพรมแดนต่างๆ ที่เคยแบ่งแยกในวิชาความรู้สาขาต่างๆ ตามแบบแผนของกระบวนการทัศน์แบบสมัยใหม่

ทั้งนี้การนิยามสิ่งต่างๆ ออกจากกันเพื่อจำแนกสรรพสิ่งต่างๆ ได้เริ่มประวัติศาสตร์ยุคสมัยใหม่จากความคิดเรื่อง การแยกส่วนองค์ร่างกายออกจากความคิดโดย เรเนส์ เดส์กาต์ ผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักปรัชญาสมัยใหม่คนแรก

การสร้างภาพพร้าเลือนของพรมแดนข้างต้น อาจถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการพยายามเข้าใจสิ่งต่างๆ ของกระบวนการทัศน์องค์รวมที่เข้าแทนที่การแบ่งแยกสิ่งต่างๆ เป็นองค์ประกอบ และทำความเข้าใจส่วนย่อยของมันอันเป็นแบบแผนกระบวนการสมัยใหม่ ดังนั้นจึงมีความหมายเท่ากับการตั้งคำถามต่อระบบการนิยามด้วยเช่นกัน เนื่องจากการนิยามบ่งชี้ได้แต่สิ่งที่สามารถนิยามได้เท่านั้น เป็นไปได้ว่าสรรพสิ่งอาจมีหลายประการอยู่ในกรอบขอบเขตสิ่งที่พร้าเลือน จะไม่สามารถถูกนำมาบ่งชี้สังเกตศึกษาได้

กระบวนการทัศน์แบบหลังสมัยใหม่มิได้ตั้งคำถามกับอำนาจ ว่าใครเป็นผู้มีอำนาจในการนิยามหรือเลือกหยิบจับสรรพสิ่งวัตถุในภาษาณะมากำหนดนิยามและศึกษา เราอาจพอจะเห็นความเชื่อมโยงของกระบวนการทัศน์แบบองค์รวมเข้ากับกระบวนการทัศน์หลังสมัยใหม่ ในประเด็นของความพยายามทำความเข้าใจธรรมชาติเชิงกว้างด้วยกัน หรือเห็นการเชื่อมโยงของกระบวนการทัศน์แบบแยกส่วนเข้ากับกระบวนการทัศน์แบบสมัยใหม่ โดยไม่ลืมว่าสิ่งที่ถูกตั้งคำถามเหล่านี้ก็ยังเป็นส่วนหนึ่งขององค์รวมที่บรรจุอยู่ในภาษาณะ ตามกระบวนการทัศน์หลังสมัยใหม่ซึ่งใช้ภาษาณะที่มีขอบเขตกว้างใหญ่กว่าไพศาลกว่า มีอำนาจอธิบายดีกว่าภาษาณะแบบสมัยใหม่²

การพร้าเลือนพรมแดนนี้ก็ทำให้เกิดการซ้อนทับในหน่วยสนใจเดียวกันร่วมกัน จากมุมมองต่างๆ จากสหสาขาวิชาไปด้วย ยกตัวอย่างเช่น หน่วยพื้นที่ซึ่งเป็นหน่วยศึกษาพื้นฐานทางภูมิศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ หมายถึงหน่วยทางกายภาพของมิติทั้งสามคือกว้าง, ยาว, ลึก (สูง) ได้พบว่าเป็นหน่วยสนใจทางสังคมศาสตร์-รัฐศาสตร์ด้วยผ่านแนวความคิดเรื่อง “พื้นที่” ซึ่งในนิยามทางรัฐศาสตร์คือ เวทีประชันวาทกรรมของอำนาจ/อัตตลักษณ์/ความรู้ ในขณะที่นักทฤษฎีชีวิตสังคมชุมชนเมืองอย่าง เจน เจคอบส์ เห็นว่าพื้นที่ก็คือ สิทธิพลเมืองคนเดินดินที่จะได้จัดการกับสภาพแวดล้อม ให้เหมาะสมกับชีวิตครอบครัวและเพื่อนบ้าน หรือ โจน แลง

นักทฤษฎีทางผังเมือง ที่เห็นว่า พื้นที่คือพื้นที่แวดล้อมที่ต้องตอบสนองพฤติกรรมตามทฤษฎีความต้องการพื้นฐานเจ็ดระดับของมนุษย์ของอับราฮัม มาสโลว์ ดังนั้นหน่วยสนใจพื้นที่จึงสัมพันธ์สลับซับซ้อนกับบริบทอื่นๆ ในสนามวิชาการต่างๆ เช่นเดียวกับหน่วยศึกษาหรือแนวคิดอื่นๆ อย่างไรก็ตามสัมพัทธภาพนี้เกิดได้โดยมี “เวลา” เป็นมิติร่วมของพื้นที่อยู่ด้วย “พื้นที่-เวลา”, “สนาม-อวกาศเวลา” (ไอน์สไตน์) จึงแยกไม่ออกจาก “เทศะทางสังคม”, “กาลเทศะ” หรือ “สนาม-วงการ” (บูร์ดิเยอ) คุณสมบัติที่เกิดขึ้นคือพื้นที่เวลาเชิงรวม ที่ปฏิบัติการสามารถซ้อนทับกันเองพหุสนามเวลาภาวะ ดังเช่น เราสามารถบรรยายบุคคล, เหตุการณ์, พื้นที่ในบริบทของกาลเทศะได้ ในบทความนี้จะเรียกคุณสมบัติเช่นนี้ในภาษาไทยว่า “กาลเทศะ” และในภาษาอังกฤษว่า Locality

บางทิววงการสถาปัตยกรรมศาสตร์/สภาวะแวดล้อมสรรค์สร้าง ที่ถูกจัดว่าเป็นศาสตร์หลวมละลายทับซ้อนกับศาสตร์ต่างๆ โดยธรรมชาติศาสตร์นี้จำต้องเข้าใจร่วมบริบทต่างๆ ของการออกแบบแต่ละครั้งให้รวดเร็ว และเรียงลำดับความสำคัญโดยอาศัยการสร้างรูป ในบทความนี้เสนอการสร้างแผนภาพแสดงภูมิทัศน์ของแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ในฐานะเป็น เครื่องช่วยคิด (Heuristic tools) โดยแผนภูมิจะต้องรักษาคุณสมบัติพื้นฐานบางประการเท่าที่จะทำได้ของความเป็นองค์รวมและแนวคิดหลังสมัยใหม่ อาทิ การไม่ตกกับดักขั้วคู่ตรงข้าม (Dichotomy), สมดุลย์แบบพลวัต (Dynamic equilibrium), ความแตกต่างหลากหลาย (Heterogeneity/Diversity), การสะท้อนย้อนคิด (Reflexivity) และ การผุดบังเกิด (Emergence) ไว้ด้วย “รูป” ที่ให้เห็นตำแหน่งเชิงสัมพันธ์ของแนวคิดต่างๆ ในแนวกรอบร่วมมิติ และ ยังเป็นเครื่องมือตรวจสอบทำความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างวิชาการต่างสาขาหรือสำหรับนักวิชาการแต่ละคน ที่จะสร้างภาพจำลองของภูมิทัศน์วัฒนธรรมของกระบวนวิชาการต่างๆ (Academic Landscape) ที่สร้างความรู้มาจากริวิเรียที่อาจแตกต่างกัน³ ให้ไปด้วยกัน

อย่างไรก็ตาม ไดอะแกรมแสดงกระบวนแนวคิดก็ไม่ใช่เรื่องใหม่ การพยายามสร้างไดอะแกรมในบทความก็ได้อาศัยรากฐานจากอดีต เช่นในตัวอย่างต่อไปนี้เป็นการทำความเข้าใจทฤษฎีแนวคิดของบูร์ดิเยอด้วย “รูป” ของประโยคทางคณิตศาสตร์ หรือ สมการซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของไดอะแกรม โดย Crossley, 2001 : 96 อ้างในสุภางค์ จันทวนิช และ รุ่งภา यरรงเกษมสุข [2549 : 255] ซึ่งอย่างน้อยก็เป็นการเสนอให้เข้าใจกับแนวคิดหลายๆ แนวคิดของบูร์ดิเยอเอง โดยเห็นสัมพัทธภาพซึ่งกันและกันที่เอื้อให้เกิดความเข้าใจดีขึ้น

$$\text{Practice} = [\text{Habitus} + \text{Capital}] + \text{Field}$$

ภาพที่ 1 : สมการแนวคิดของบูร์ดิเยอโดย Crossley, 2001

อ้างใน สุภางค์ จันทวานิช และ รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข

สมการนี้อธิบายถึงทฤษฎีปฏิบัติการของบูร์ดิเยอ จากมโนทัศน์แนวคิดหลายประการของเขา ได้แก่ นิภาพ, ทูทางวัฒนธรรม และสนามวงการ เป็นต้น แสดงความสัมพันธ์ว่าปฏิบัติการทางสังคม เป็นผลรวมของนิภาพและทุนอันประกอบขึ้นในพื้นที่วงการทางสังคม ในบทความนี้เห็นความกว้างขวางหลากหลายของแนวคิดของบูร์ดิเยอ ทั้งตัวงานเองและเอกสารทุติยภูมิที่เลือกใช้ และอาศัยความเข้าใจนี้สร้างกรอบคิดของไดอะแกรมไปด้วย

นอกจากรูปแบบสมการแล้วยังมีการนำเสนอในรูปแบบกราฟฟิคไดอะแกรม ดังที่จะนำเสนอในส่วนต่อไป โดยเป็นความพยายามทำความเข้าใจพัฒนาการทางทฤษฎีทางสังคม-ศาสตร์ร่วมสมัย โดย นักอนาคตวิทยาที่มีฐานการศึกษาทางฟิสิกส์ ฟริตจอฟ คาปรา [2548 : 94, 97] ที่จะอภิปรายในหัวข้อบรรยายไดอะแกรม

2. บทสร้างของไดอะแกรม

องค์ประกอบพื้นฐานของไดอะแกรมคือ การจำลอง ขอบเขต และความสัมพันธ์เชื่อมโยงขององค์ประกอบที่อยู่ภายใต้กฎกติกา และมีความสลับซับซ้อนให้เห็นกระบวนการเชิงองค์รวมของความสัมพันธ์ในองค์ประกอบเหล่านั้น โดยใช้เงื่อนไขพื้นฐานจาก ไดอะแกรมวงจรป้อนกลับจากทฤษฎีระบบ และกำหนดคุณสมบัติหรือเงื่อนไขเบื้องต้นไว้ดังนี้

1. มีการระบุขอบเขต และสามารถวางตำแหน่ง ของสิ่งนิยามที่มีความซ้อนทับกัน ในหลายขอบเขตได้
2. สามารถวาดภาพเชิงวงจร ที่เอื้อให้เห็นจินตภาพของอดีตและอนาคต หรือเห็นพลวัตขององค์รวมได้
3. เครื่องหมาย +, - ขอยืมมาจากทฤษฎีระบบ ไม่ได้หมายถึงการบวกการลบทางคณิตศาสตร์ แต่เครื่องหมาย + ในวงจรหมายถึงวงจรป้อนกลับแบบบวก ที่แต่ละรอบวงจรจะมีแนวโน้มให้ปฏิกิริยาเป็นไปในทิศทางที่มากขึ้น ดังนั้นหากมีรอบเวลาที่มากพอระบบก็จะเปลี่ยนสถานะเสถียร (Order) สู่สถานะซับซ้อน (Complexity) และสู่สถานะ “อลวน,

อลเวง” (chaos) ในที่สุด ส่วนเครื่องหมาย-ในวงจรหมายถึงวงจรป้อนกลับแบบลบซึ่งมีแนวโน้มที่จะเข้าสู่ค่าคงที่ ณ จุดใดจุดหนึ่ง ทำให้ระบบมีแนวโน้มจากสถานะอลวนเข้าสู่สถานะซับซ้อนและเข้าสู่สถานะเสถียร หรือคงที่อยู่ในสถานะใดสถานะหนึ่งก็ได้

4. “เส้น” ถูกใช้ในจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันสองแบบ คือ การสร้างนิยามขอบเขต และ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ โดยในการตีความสัมพันธ์จะมีเครื่องหมายลูกศรแสดงทิศทางจากเหตุสู่ผลลัพธ์ ส่วนการนิยามขอบเขตในไดอะแกรมเพื่อแสดงถึง ขอบเขตที่หลวมของโอกาสของความหมาย ประกอบด้วยเส้นรอบวงเส้นประ โดยเส้นวงในเป็นสมมุติภายในตัวมนุษย์ ส่วนเส้นวงในเป็นสมมุติภายในระบบสังคมกายภาพที่เราอาศัยอยู่ และเส้นโค้งกำหนดอาณาบริเวณเป็นสามส่วน โดยมีการซ้อนทับกันของขอบเขตของสองอาณาบริเวณ มีส่วนศูนย์กลางที่อาจไม่อยู่ในบริเวณใดหรืออาจอยู่ในทุกบริเวณ

5. เมื่อรับกฎเบื้องต้นทั้งสี่ ก็เป็นการปฏิบัติการในการจัดตำแหน่งแนวคิดต่างๆ เราสามารถนำมาจัดวางตำแหน่งใหม่ได้ ตามการนำเข้าข้อมูลข้อเท็จจริงใหม่ซึ่งไม่หยุดนิ่ง ได้แก่ การตีความความคิดนั้นใหม่ หรือใส่แนวคิดทฤษฎีที่เกิดขึ้นใหม่ๆ ลงไป ทั้งผู้คิดศึกษาที่จัดวางเป็นบนไดอะแกรมอย่างเหมาะสมในกระบวนการในขั้นต่อไปในอนาคต ไดอะแกรมจึงเป็นพาหนะที่กระชับยืดหยุ่น สามารถสร้างรูปเชิงสรุปนำมาเปรียบเทียบศึกษาาร่วมกันได้ในทุกๆ วาระกาลเทศะ

6. ผู้เขียนบทความมีข้อจำกัดทางศักยภาพ จึงไม่ได้มุ่งที่จะทบทวนวิจารณ์ทฤษฎีต่างๆ ที่เลือกศึกษา แต่มีจุดประสงค์ไปที่การวางตำแหน่งเทียบเคียง โดยอาศัยผลจากความเข้าใจจากการตีความจากการอ่านทบทวนแนวคิดทฤษฎีจากแหล่งทุติยภูมิในภาษาไทย ทั้งนี้จำแนกตามรายการเอกสารที่ได้ค้นคว้าตามกลุ่มโดยสังเขป เพื่อเห็นภูมิหลังของบทความดังต่อไปนี้

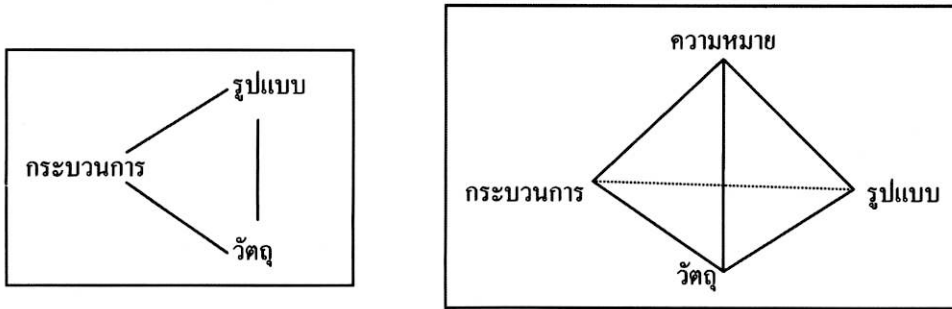
กลุ่ม สัญวิทยา ได้แก่ ชีรยุทธ บุญมี [2551], ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร [2545, 2551]

กลุ่ม สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ได้แก่ อานันท์ กาญจนพันธุ์ [2548, 2551], สุภางค์ จันทวานิชและรุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข [2549], แบร์รีแมน [2549], บุรดิเยอ [2550], สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต [2553], ปรีตดา เกลิมเผ่า กอนันตกุล [2536], จันทน์ เจริญศรี [2544]

กลุ่ม สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง ได้แก่ กำธร กุลชล [2545], ทิพย์สุดา ปทุมมานนท์ [2536], ปรีชา คุนิหิระพันธุ์ [2549], Savage&Warde [1993], ไชยันต์ รัชชกุล [2549], W.R.McClure&T.J. Batuska [2007], ณัฐวุฒิ อัสวโกวิทวงศ์ [2550], Parker [2004]

กลุ่ม องค์รวม ศาสนา และ ฟิสิกส์ ได้แก่ ประเวศ วะสี [2547], วีระ สมบูรณ์ [2550], ชัยวัฒน์ ถิระพันธุ์ [2544], คาปรั้า [2548], พุทธทาสภิกขุ [2549], คาคุ [2550] และ ฟายน์แมน [2553]

3. บทบรรยายไต่อะแกรม

ภาพที่ 2 : ไต่อะแกรมของคาปรั้า ที่เสนอเพื่อทำความเข้าใจทฤษฎีทางสังคม

เมื่อพิจารณาไต่อะแกรมรูปซ้ายมือของคาปรั้า ผู้รู้ในศาสตร์สังคมอาจตั้งคำถามกับความหมายกับคำ “วัตถุ” ที่เขาเลือกใช้ อันเป็นผลจากภาษาในสาขาฟิสิกส์ของคาปรั้าที่สนใจวัตถุที่ถูกทำให้แยกออกจากผู้สังเกต

ไต่อะแกรมขวามือแสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยขึ้นที่สี่คือเพิ่ม “ความหมาย” เพื่อแก้ปัญหาที่คาปรั้าพบระหว่างการทบทวน อย่างไรก็ตามหากสร้างความสัมพันธ์นี้เชิงวงจรพลวัตที่ “หมุน” ได้ จะพบว่าต้องมีแกนอ้างอิงถึงสามแกนทำให้ยากที่จะเข้าใจกระบวนการเชิงพลวัต

ไต่อะแกรมซ้ายมือเป็นเครื่องช่วยคิดทำความเข้าใจเชิงวงจรพลวัตได้ดีกว่า โดยปัจจัยทั้งสามจากคำที่เขาเลือกใช้ได้แก่ “กระบวนการ-รูปแบบ-วัตถุ” ที่ต่างก็เป็นเหตุปัจจัยซึ่งกันและกัน [พริตจ็อฟ คาปรั้า, 2548 : 94]

ความเป็นเหตุปัจจัยซึ่งกันและกันจะถูกนำไปใช้ในไต่อะแกรมของบทความนี้ ด้วยรากฐานภูมิวัฒนธรรมสะท้อนคิด ที่เห็นว่าเป็นสมดุลงานพลวัตขององค์กรรวมของสถานที่, ผู้คนและเงื่อนไขทางวัฒนธรรมที่ผ่านการตีความการอ่านภูมิทัศน์ (Landscape Interpretation)⁴

ไต่อะแกรมประกอบด้วย ส่วนสำคัญสามอาณาบริเวณ บทความนี้เรียกว่า องค์ (Subjectivity), ปฏิบัติการ (Practice) และกาลเทศะ (Locality) โดยต่างมีขอบเขตเปิดและมีพื้นที่ซ้อนทับกันและกันอยู่ด้วย ที่สำคัญคือต่างเป็นทั้งสาเหตุและผลลัพธ์ของกันและกันหรือเป็นปัจจัยสองทิศทางซึ่งกันและกันด้วย ประเด็นนี้สำคัญมากและแย้งกับสำนักปกติ แต่เมื่อพิจารณาอย่างพินิจจะเข้าใจได้ ยกตัวอย่างเช่น “เมื่อแรก คนสร้างเมือง เมื่อแล้ว เมืองสร้างคน” (Eero Saarinen 1910-1961)

โดยเส้นรอบวง (เส้นประ) เส้นรอบวงวงในถือเป็นสิ่งในส่วนเล็กที่สุดคือตัวตน, ปัจเจกบุคคล ประกอบด้วยสามฝ่ายได้แก่ รับ (ผัสส-อายตนะ Senses) ในฝ่ายองค์ (Subjectivity), ร่าง (Body) ในฝ่ายกาลเทศะ (Locality), และ รู้ (Knowledge) ในฝ่ายปฏิบัติการ (Practice) ส่วนเส้นรอบวงวงนอกเป็นบริเวณที่เป็นส่วนร่วม (Collective) เช่น โครงสร้าง, ชุมชน, สังคม, โลก โดยมีข้อสังเกตว่า แนวคิดทฤษฎีสังคมของนักคิดคนสำคัญหลายคนครอบคลุมไปทุกส่วน อาทิเช่น ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu 1930-2002) ที่มีแนวคิดที่ครอบคลุมทุกส่วนของไดอะแกรม เช่นเดียวกับ ไอน์สไตน์ (Albert Einstein 1879-1955), ฟูโกต์ (Michel Foucault 1926-1984), เลอเฟบวร์ (Henri Lefebvre 1901-1991), กอฟมานน์ (Erving Goffman 1922-1982) และ ซุนวู (Sun Tzu) โดยวิธีการที่อ่านตำแหน่งแนวคิดต่างๆ ดำรงอยู่ควรพิจารณาตำแหน่งในแง่การเทียบเคียง (Metonymy-Adjacency)⁵

ส่วนมาตราส่วนในไดอะแกรมมีสองชุดทิศทาง ได้แก่ มาตราส่วนวงรอบเวลาในอีกส่วนหมุนรอบแกนวงจรเหตุปัจจัย ตามรอบวงจรตามแนวคิด Total History⁶ ของนักประวัติศาสตร์แฟร์นอง โบรเดอล (Fernand Braudel 1902-1985) และ มาตราส่วนตามเส้นรัศมี ของกาลเทศะ-พื้นที่เวลา ตั้งแต่เล็กใกล้ศูนย์กลางไล่ลำดับขนาดใหญ่ขึ้นตามนิยามสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง (Built environment)⁷ เจ็ดระดับ ได้แก่-ผลิตภัณฑ์-มณฑนาการ-โครงสร้าง-ภูมิทัศน์-เมือง-ภูมิภาค และ-โลก ไกลออกจากบริเวณศูนย์กลางไดอะแกรมตามลำดับ

Subjectivity

เมื่อพิจารณาแต่ละบริเวณในไดอะแกรม บริเวณ “องค์” Subjectivity เป็นอาณาบริเวณของตัวแทนผู้กระทำและถูกกระทำในปฏิบัติการทางสังคม ทั้งแง่อัตวิสัย และวัตถุวิสัย ทั้งที่มีตัวมีตน เช่น มนุษย์ และเป็นตัวแทนทางจินตภาพอาทิ เช่น รัฐ, บริษัท, ทุนข้ามชาติ เป็นต้น

“องค์, ผู้กระทำการ” ในแง่หนึ่งก็คือ “วัตถุ” ที่สามารถคิดตัดสินใจได้ เมื่อตรวจสอบแนวคิดสำคัญ “subject” พบว่ามีความหมายในพจนานุกรมสี่ความหมายได้แก่ 1) ผู้กระทำ, 2) ประธาน (ในประโยค), 3) วิชา และ 4) ไฟร์ฟ้าผ่าแผ่นดินในสังกัดรัฐประเทศต่างๆ (กรณีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตในสมัยอาณานิคม) พบว่า ความหมายไม่ได้สอดคล้องเชิงประธานอย่างเต็มที่นัก แต่มีนัยยะของ “กรรม” (object) ผู้ถูกกระทำในความหมายที่สี่

ส่วนรูปสัญลักษณ์ (Signifier) หากเป็นความหมายเดิมของไซอูร์ คือ รอยประทับของภาพและเสียงในจิต ก็จะอยู่ในเขตองค์ผู้กระทำคาบเกี่ยวเช่นเดียวกับแนวคิดเรื่องอัตตลักษณ์ในอาณาบริเวณนี้ร่วมด้วย ความหมายสัญลักษณ์ของตัวตน (Signified) ในจิต แต่หากเป็นรูป

สัญญาในความหมายแบบลากอง ซึ่งเป็นที่นิยมเข้าใจโดยทั่วไปก็จะจัดให้อยู่ในเขตตำแหน่งอาณาบริเวณกาลเทศะ (Locality)

ดังนั้นแนวคิดในอาณาบริเวณนี้จึงว่าด้วยองค์ประธานในกระบวนการสังคม ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือไม่ เช่น ตัวแทน (agent) ตามแนวคิดของบูร์ดิเยอ, องค์ประธาน, ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย, ผู้ถูกกีดกันกดทับ, จิตวิญญาณ, มโนสำนึก หรือพูดแบบเลอแฟวร์ก็คือ ตัวแสดงตนของพื้นที่ (Representation of Space) อย่างไรก็ตามในอาณาบริเวณนี้ยังบรรจุคำว่า “วัตถุ” (object, matter) ในความหมายของตัวแสดงหลักหรือจุดสนใจของเหตุการณ์ ยกตัวอย่างเช่น จินตภาพของไอน์สไตน์ในทฤษฎีสัมพัทธภาพทั่วไปนั้น^๑ เขาเห็นวัตถุเคลื่อนที่ “กลิ้ง” เป็นวงกลมอยู่ในสนามโน้มถ่วง (gravity field) ซึ่งสนามถูกโน้มถ่วง (โดยกฎทางฟิสิกส์) ให้คดโค้งเป็นแนวเส้นรอบวงตามแนววัตถุ จึงเคลื่อนที่เป็นวงกลมรอบศูนย์กลางมวลตามแนวรอยในสนาม โดยวัตถุนั่นเองที่เป็นผู้กำหนดสร้างแรงโน้มถ่วงและสนามโน้มถ่วงผ่านมวลและระยะห่าง ในแง่นี้วัตถุจึงเป็นองค์ประธานด้วย แต่ความคืบหน้าทางวิชาการฟิสิกส์คาบร้าทำให้เลือกใช้คำว่า “วัตถุ” (object) ในไดอะแกรมของเขา ซึ่งเราต้องไม่ตกหลุมชั่วตรงข้ามว่าวัตถุในที่นี้ตรงข้ามกันกับ “องค์” (Subject) องค์-มนุษย์ในสถาปัตยกรรมศาสตร์นั้นเป็นได้ทั้งองค์ประธานคือ ผู้ออกแบบ สร้างสร้างสิ่งแวดล้อมและ เป็นเป้าหมายของการออกแบบสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งคือเป็นสมาชิกในสิ่งแวดล้อมหรือสนาม, เป็นองค์สิ่งแวดล้อมด้วย และยังมีส่วนสร้างวาทกรรมที่จะคัดเลือกกำหนดคุณภาพสิ่งแวดล้อม จากการปฏิบัติการทางสังคมอีกด้วย

Practice

บริเวณเงื่อนไข/ปฏิบัติการ (Practice) คือบริเวณที่ไดอะแกรมของคาบร้าเรียกว่า “กระบวนการ” เกี่ยวข้องกับทฤษฎีปฏิบัติการทางสังคม โดยอาจเป็นปฏิบัติการ หรือเรียกอีกอย่างว่า เงื่อนไขทางสังคมที่พบเห็นได้อย่างทั่วไป เช่น ข้อกำหนด กฎหมาย ระเบียบปฏิบัติไปจนถึงปฏิบัติการหรือเงื่อนไขทางสังคมที่สลับซับซ้อนสังเกตได้ยาก หรือรู้เฉพาะตัวเฉพาะสังกัดกลุ่ม เช่นนิจกรรม หรือทุนทางสังคม หรือ วัฒนธรรม เป็นต้น

อนึ่งมีข้อสังเกตว่า “ปฏิบัติการ” มักเคยเป็นชั่วตรงข้ามกับ “สนามกาลเทศะ” มาก่อนด้วยมุมมองเชิงชั่ว เช่น Social fact/Empirical fact และ signifier/signified วงการสถาปัตยกรรมศาสตร์ก็มี Form/Function รูปทรงอาคารกับประโยชน์ใช้สอย เป็นต้น ทั้งยังมีข้อถกเถียงว่า ระหว่างสองชั่วตรงข้ามนี้ อะไรควรเป็นเหตุต้นทางอะไรควรเป็นผลลัพธ์ อยู่เสมอ

แนวความคิดในอาณาบริเวณนี้ยังเป็นเงื่อนไขทางสังคมทั้งที่ไม่เห็นเชิงปัจเจกอื่นๆ เช่น Social Fact, Social Memory, Collective Consciousness, Collective effervescence, Everyday life Practice รวมไปถึงเงื่อนไขสังคมเชิงปัจเจก เป็นต้นว่า กฎต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย หรือ กฎทางฟิสิกส์ และบทบาททางสังคม ก็จัดอยู่ในอาณาบริเวณนี้

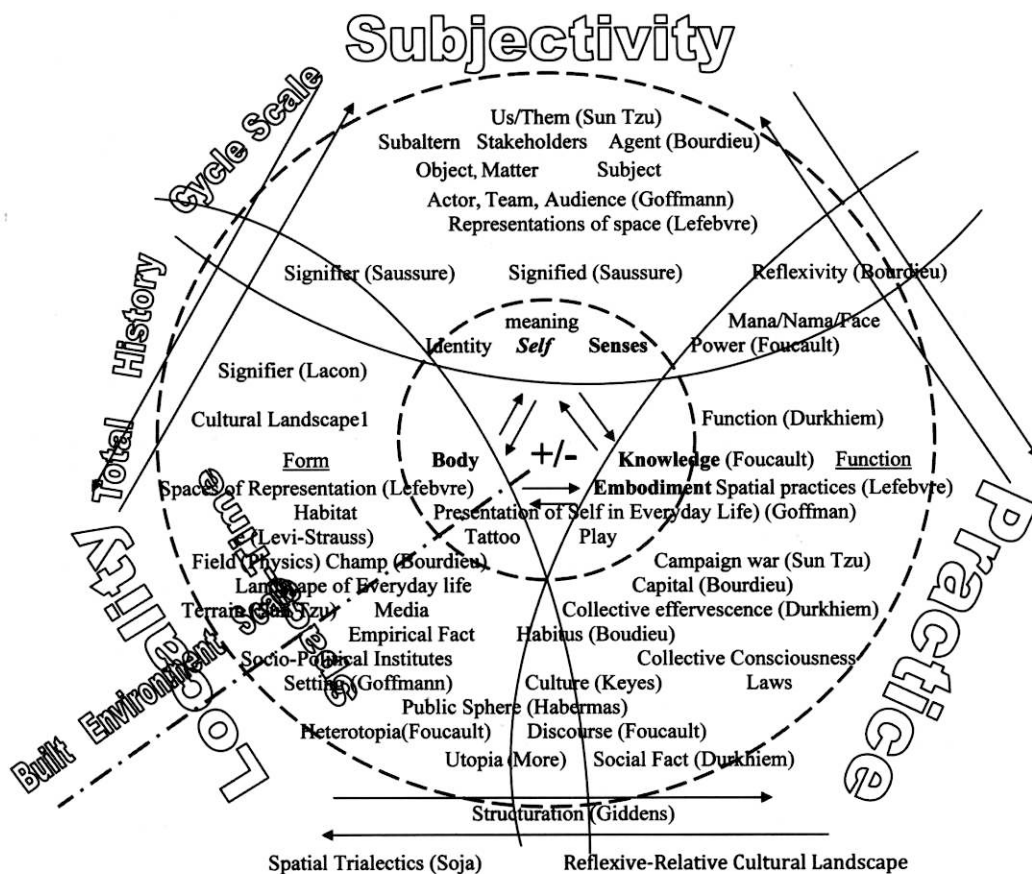
เป็นไปได้ที่ยังมีโน้ตชนบางเรื่องที่อยู่ในส่วนที่คาบเกี่ยวระหว่าง “องค์” กับ “เงื่อนไข/ปฏิบัติการ” ได้แก่ มโนทัศน์เรื่องอำนาจของฟูโกต์ และมโนทัศน์เรื่องการสะท้อนย้อนคิด-ครุ่นคิด-การทบทวนอย่างวิพากษ์วิจารณ์-การใคร่ครวญหรือคิดทบทวน-การเจริญสติ-มุมมองแบบวิพากษ์ตนเอง-อัตมัมยตา (Reflexivity) ของ บุรุดิโยซึ่งมีความหมายที่ร่วมกัน และมีการตีความที่ตกผลึกแตกต่างกันหลาย

โดยส่วนแนวคิดในปฏิบัติการที่คาบเกี่ยวกับบริเวณกาลเทศะ ก็ได้แก่ วาทกรรมแบบฟูโกต์ พื้นที่ในแบบของเลอแฟร์บ และ ฮาบีตัส ของบูร์ดิเยอ เป็นต้น

Locality

บริเวณกาลเทศะ (Locality) นี้คืออาณาบริเวณของที่ว่าง-เวลาโครงสร้างทางกายภาพ รวมไปถึงโครงสร้างทางสังคม สนามทางสังคม วงการโครงสร้างทางจิตกรรม หรือสถาบันทางสังคมการเมือง เช่น ชาติ ชุมชน ประชาสังคม ส่วนโครงสร้างทางกายภาพที่จับต้องได้ อาทิเช่น สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง, สถานที่, ภูมิทัศน์, เมือง กาลเทศะในโดอะแกรมนี้จัดเป็นส่วนเดียวกับส่วนที่คาบเรียกว่า รูปแบบในโดอะแกรมของเขา

เป็นอีกด้านหนึ่งในวิภาษวิธีแบบเฮเกลที่กล่าวไปแล้วของส่วนปฏิบัติการ ที่เป็นเชิงปัจเจกกว่า เช่น Empirical Fact, สถานที่เวลา อาทิ ร่างกาย รอยสัก สัญลักษณ์ ตัวหมาย (Signifier-แบบของ Jacques Lacan 1901-1981), ฉากเวที (Setting) ของ Goffman, สนามวงการ (Field, Champ) ของ Bourdieu, พื้นที่ของการแสดงตัวตน (Spaces of Representation) ของ Lefebvre และพื้นที่พิเศษ (Heterotopias) ของ Foucault รวมไปถึง Cultural Landscape (1)-แบบที่นิยามกันในทางวิชาชีพ ภูมิสถาปัตย์ที่เห็นเป็นแบบหนึ่งของภูมิทัศน์ สนามโน้มถ่วง (gravity field) ของสัมพันธภาพทั่วไปในฟิสิกส์ สมรรถภูมิของซุนวู เป็นต้น ส่วนแนวคิดที่อยู่ในอาณาบริเวณคาบเกี่ยวระหว่าง “Locality” กับ “Subjectivity” นอกจาก “รูปสัญลักษณ์” (Signifier) แบบโซซูร์ แล้วยังมีแนวคิดอัตลักษณ์ (Identity) ในแบบของ ฟูโกต์อีกด้วย ในแง่ “สนาม” ต่างๆ ในต่างๆ วิชากันได้แก่ สนามในทฤษฎีสถาในฟิสิกส์, สนามในทฤษฎีปฏิบัติการทางสังคม, Dramaturgical perspective ของกอฟมันน์ รวมไปถึง สถานที่ทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมและพื้นที่ทางสังคมของเลอแฟร์บ¹⁰ ต่างมีสมบัติร่วมและถือว่าอยู่ในอาณาบริเวณของกาลเทศะนี้

ภาพที่ 3 : Holistic Conceptualized Diagram of Subjectivity/Locality/Practice

4. ข้อสังเกตจากไดอะแกรม

ส่วนนี้ประกอบด้วยข้อสังเกตจากไดอะแกรมที่อาจสร้างข้อสงสัยไว้สามประเด็น

1. ประการแรกผู้เคยศึกษาทางสถาปัตยกรรมศาสตร์อาจตั้งคำถามกับการวางตำแหน่งในไดอะแกรมของรูปทรง "Form" ที่จัดให้ไปอยู่ในอาณาบริเวณ Locality หรือ Space-time ได้อย่างไร เพราะ "รูปทรงและที่ว่าง" เป็นคุณสมบัติที่ตรงกันข้ามกันจากที่เคยเรียนร่วมกัน เป็นหัวข้อเรื่องในวิชาพื้นฐานทางองค์ประกอบศิลป์ว่ารูปทรงคงที่สถิตยัตถ์ตัวเข้ายึดครองแทรกตัวในที่ว่างได้ ตรงข้ามกับที่ว่างยอมไหลลื่นได้อย่างของเหลว การออกแบบสถาปัตยกรรมอย่างประณีตละเอียดอ่อน (Architectonic) เห็นและพยายามแก้ปัญหานี้ด้วยกระบวนการออกแบบสองครั้งสลับศูนย์กลางความสนใจกัน ระหว่างวัตถุกับฉากหลังที่รับมาจากจิตวิทยาการรับรู้ ซึ่งช่วยให้ยอมรับได้ในระดับของงาน แต่ไม่ใช่อารมณ์ที่สาเหตุอย่าง

แน่นอน นับเป็นตัวอย่างที่ดีของการตกในชั่วตรงข้าม (Dichotomy) หรือ มุมมองเชิงเดียว (Linear Perspective) ที่เป็นอุดมการณ์ความรู้ทางกรรมที่แทรกอยู่ในชีวิตประจำวัน¹¹ หรือ อาจเห็นรูปทรงในคู่ตรงข้ามกับประโยชน์ใช้สอยในบริเวณปฏิบัติการ สถาปัตยกรรมศาสตร์-Architecture (ในความหมายว่าศาสตร์ของอาคาร-ไม่ใช่ที่ว่าง) ที่วิธีการศึกษาเน้นการจำแนก วัตถุต่างๆ แม้จะช่วยให้เข้าใจได้ง่าย แต่ทำให้ไปติดชั่วตรงข้ามของ วัตถุ/จินตภาพ

การอธิบายความคิดในแบบพลวัตเหตุปัจจัยในองค์สามของ ปฏิบัติการทางที่ว่าง, ที่ว่าง ของการเป็นตัวแทน และตัวแทนของที่ว่าง จึงช่วยให้พันหลุมกับดักชั่วตรงกันข้าม และเมื่อ พอจะกำหนดตำแหน่งของแนวความคิดในไดอะแกรมได้แล้ว แม้ไม่เข้าใจที่ตัวแนวคิดอย่าง ละเอียดก็จะยังสามารถตีความให้พอเข้าใจได้ จากการวางตำแหน่งในบริบทที่สัมพันธ์พบ เช่นเดียวกันกับโครงสร้างทางภาษาที่โซซู้รเสนอ

2. ไดอะแกรมมีความสามารถในการสร้างภาพพลวัต และทำลายชั่วตรงข้ามไปด้วยกัน การเชื่อมจุดสามจุดนอกจากจะเป็นรูปสามเหลี่ยมแล้ว มันยังเป็นวงกลมในระดับรากฐานใน คุณสมบัติของรูปร่าง ส่วนในการประยุกต์แบบจำลองพลวัตอาจพิจารณาขยายประเด็นสร้าง รอบแกนร่วมด้าน อันมีอำนาจอธิบายตัวแปรจำนวนมากได้ แต่ต้องหยุดแกนหลักคือยึดตัวแปร สองมุมหลักไว้ก่อนสร้างแบบร่างแหสามเหลี่ยมถักทอดต่อไป

การอธิบาย เหตุปัจจัยทำนองนี้พบใน มุขปาฐะเช่นกัน “ฝนตก-กบร้อง” หรือนิทาน พื้นบ้าน “ยายกับตาปลุกถั่วปลุกงาเจ็ดเม็ดเจ็ดหนาน” ที่โรงมหรสพทางวิญญาณแห่งสวน โมฆพลาราม นำมาสร้างเป็นภาพ “รูป” ให้เข้าใจได้แม้ไม่รู้หนังสือ ก็เพราะว่าเป็นหลักการ สำคัญของการเข้าใจพื้นฐานวงจรธรรมชาติ พุทธศาสนิกซุจึงให้ความสำคัญอย่างยิ่ง “อิทัปปัจจตา” อาจเรียกความสัมพันธ์แบบพลวัตวงจรนี้อย่างไทยๆ ว่า “งูกินหาง”

3. ในทฤษฎีซับซ้อนซึ่งพัฒนามาจากทฤษฎีระบบ ได้เสนอสถานะของระบบซับซ้อนอยู่ สามระดับคือ สถานะเป็นระเบียบ (Order) สถานะซับซ้อน (complexity) และสถานะ โกลาหล (chaos) โดยเห็นว่า การศึกษาการเปลี่ยนแปลงสถานะมีคุณสมบัติสำคัญประการ หนึ่งคือการผลิตซ้ำตนเอง (autopoiesis) ซึ่งอาจนำไปสู่สถานะวิกฤต (self-organized criticality) ภาวะนี้เป็นคำสำคัญในการอธิบายวัฏฏะ การเปลี่ยนสถานะจากระเบียบ-ซับซ้อน- โกลาหล-ระเบียบใหม่ในธรรมชาติ เช่น ปรากฏการณ์ผีเสื้อขยับปีก และการถล่มทลาย (avalanche) ของกองทรายทดลอง แผ่นดินไหว และหิมะถล่ม¹²

ไดอะแกรมนี้ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์ธรรมชาติวิกฤต ในทฤษฎีซับซ้อนเหล่านี้ได้จาก การพิจารณาด้วยจินตภาพมวลรวมผ่านรอบเวลาในสเกลประวัติศาสตร์ (Total History Cycle Scale)

5. อุตส่าห์นึกคิด

ผลสะท้อนคิดจากปฏิบัติการค้นคว้าขณะทำบทความนี้ เป็นผลจากการหาความสัมพันธ์ของทุกกลุ่มเอกสารที่ศึกษาเป็นเบาะแสที่ความเห็นผุดบังเกิดขึ้น

1. การย่อยรอยตีความใหม่จากอัตชีวประวัติของต้นคิด

การศึกษาของอัตชีวประวัติของเหล่านักคิด ซึ่งมีหลายสำนวน และสำนวนกระแสหลัก มักจะปลุกสร้างอุดมการณ์บางประการสืบเนื่องต่อมา เมื่อมีการศึกษาและผุดบังเกิดความเข้าใจในทิศทางใหม่ เห็นว่าจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางภูมิทัศน์ของวิชาการในอนาคตได้ เช่น ที่ อานันท์ กาญจนพันธุ์ [2551] เสนอ ความเข้าใจใหม่ต่อความคิดของ เอมีล เดอโคซมี ซึ่งทำให้เราเข้าใจแนวคิดความจริงทางสังคมของเขว่าเป็นจริงในแง่การมีลักษณะเหมือนพลังทางสังคมและวัฒนธรรมมากกว่าที่จะเป็นวัตรธรรม จึงมีความร่วมสมัยและมีอำนาจในการอธิบายข้ามกาลเวลา และธีรยุทธ บุญมี [2551] ที่ชี้ให้เห็นการตีความในเรื่อง Signifier ของโซซูร์ว่า เป็นรอยประทับในจิตแทนที่การเข้าใจว่าเป็นรูปสัญลักษณ์ในฐานะรูปวัตถุ ก็จะทำส่งผลให้เกิดความสะท้อนย้อนคิดเปลี่ยนแปลง เพราะกระบวนการหลังสมัยใหม่ถือว่ามิจุดกำเนิดด้านหนึ่งจากแนวคิดรูปสัญลักษณ์/ความหมายสัญลักษณ์แบบรูป

นอกจากนี้นักคิดผู้มีชีวิตอยู่ในช่วงศตวรรษที่ 19 ด้วยกัน เราอาจเห็นความก้าวหน้าในประเด็นการเรียนรู้ที่มีมนุษย์ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของ มาเรีย มอนเตสเซอร์รี และซิกมัน ฟรอยด์ บิดาจิตวิเคราะห์ ซึ่งอาจเห็นภาวะย้อนแย้งที่นักคิดเหล่านี้ที่ร่วมสร้างและถกนรือกระบวนการทัศน์สมัยใหม่-หลังสมัยใหม่ไปพร้อมกัน

การย้อนรอยต้นคิดในโลกสมัยใหม่ในวงการศิลปะอย่างปิกัสโซ ก็ได้มีการค้นพบว่าการสร้างสรรค์ศิลปะแนวคิดที่ต่อมาก็คือ “คิวบิสม์” ของเขานั้นก็ได้ขึ้นอยู่กับอัจฉริยะส่วนบุคคลแต่อย่างเดียวย่างที่เคยนิยมเข้าใจกัน แต่เป็นอิทธิพลและสัมพันธ์ภาพที่ได้รับสะสมเป็นประสบการณ์จากหน้าฉากและวัตรธรรม ที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์วิทยาที่ได้เห็นในบริบทย่นหมุ่นของตัวศิลปิน อันนี้ก็ทำให้ความเชื่อมั่นในอำนาจสร้างสรรค์ของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกิดในช่วงสมัยใหม่คลอนแคลนลง เห็นได้ว่า เป็นส่วนของการตกผลึกของกระบวนการทางสังคมอยู่ด้วย

น่าสนใจถ้าจะมีการย้อนรอยทำนองนี้สำหรับนักคิดอย่าง เรอเนส์ เดส์การต์ ที่ได้รับสมญาว่า “นักปรัชญาสมัยใหม่คนแรก” โดยเฉพาะจากประเด็นที่ว่าปรัชญาของเดส์การต์เป็นผลสะท้อนคิดจากการเจริญสติสมาธิภาวนาปัสนา อันเป็นระเบียบวิธีการวิจัยในสมัยของเขา¹³ ว่าจะมีผลสะท้อนต่อความเป็นสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่อย่างไร

2. แย้งย้อนสู่ ฐู กิณหา

เราอาจแก้ไขปัญหาการย้อนแย้ง (Paradox) ด้วยฐู กิณหา (อิทัปปัจจตา) ได้ด้วยการสังเกตมองหาส่วนร่วมกันของตัวกลาง ยกตัวอย่างใน มโนทัศน์แนวความคิดว่าด้วย “สนาม” ได้แก่ สนามโน้มถ่วงในสัมพันธภาพทั่วไป ของ ไอน์สไตน์ ; สนามเวกเตอร์ชีวิตในมานุษยวิทยาภาคสนามของแบร์แมนโดย กอฟมานน์ ; (สนาม) พื้นที่แห่งการนำเสนอ, องค์แห่งการนำเสนอจากพื้นที่, ปฏิบัติการทางพื้นที่ โดย เลอเฟบวร์ ; สนามวงการ, ตัวแทน, ปฏิบัติการทางสังคม-ทุนสังคมและฮาบิตัส ของ บูร์ดิเยอ และกรณีแนวคิดเหล่านี้ได้ยกแทนที่ประเด็นเชิงย้อนแย้งด้วยการเข้าใจเชิงพลวัตทั้งสิ้น ยกตัวอย่างเช่น สนามโน้มถ่วงและองค์วัตถุที่ต่างสร้างกันและกันเป็นย้อนแย้ง เมื่อคิดด้วยพลวัตก็จะพบกลไกทาง “สังคม” ที่เป็นเงื่อนไขให้ปรากฏการณ์นั้นเกิดและอยู่ในที่นี้คือตัวทฤษฎีสัมพันธภาพทั่วไป ประเด็นย้อนแย้ง social fact, empirical fact ที่บูร์ดิเยอสนใจพัฒนาประเด็นแย้งย้อนของของเดอร์ไคเมอร์เป็นทฤษฎีปฏิบัติการโดยมีตัวแทน (agent) ในส่วนองค์ (Subjectivity) ที่ทำให้ปรากฏการณ์ย้อนแย้ง กลายเป็นองค์รวมเชิงพลวัตได้

3. อ่านบูร์ดิเยอจากการอ่านบูร์ดิเยอในภาษาไทย

น่าสนใจที่เอกสารภาษาไทยทั้งสามรายการที่สนใจแนวคิดของบูร์ดิเยอมาจากแหล่งที่แตกต่างกัน กล่าวคือ สุณีย์ ประสงค์บัณฑิต ศึกษาเน้นที่ทฤษฎีทางมานุษยวิทยาของบูร์ดิเยอ บทความของสุภาภรณ์ จันทวนิชและรุ่งนภา ยรรยงเกษมสุขที่เน้นศึกษาด้านทฤษฎีทางสังคมวิทยา ส่วนเศรษฐกิจของทรัพย์สินเชิงสัญลักษณ์แปลโดยชนิดา เสริมไพศาลสุข ก็ค้นคว้าจากต้นฉบับภาษาฝรั่งเศส ดังนั้นการทบทวนเอกสารทั้งสามให้ภาพรวมที่กว้างขวางได้ดีกว่าการอ่านเล่มใดเล่มหนึ่งมาก และพบว่า อานันท์ กาญจนพันธุ์ [2548] ได้ประยุกต์ผลึกแนวคิดของ บูร์ดิเยอใน “ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม : การทะลุกรอบและกับดักของความคิดแบบคู่ตรงกันข้าม”

สำหรับแนวคิดฮาบิตัสและทุนทางสังคมที่รวมเข้าเป็นปฏิบัติการทางสังคมนั้น บูร์ดิเยอได้รับและบูรณาการ จากแนวคิดที่เชื่อมต่อนามกับองค์ประธานจากผลึกความรู้จากโลกตะวันออก ได้แก่ “มานา” ของเมารี¹⁴ ซึ่งบูร์ดิเยอได้รับความคิดและจัดกลุ่มแนวคิดเหล่านี้ในทุนทางสังคม และเงื่อนไขที่สร้างว่าปฏิบัติการทางสังคม นอกจากนี้อาจพบฮาบิตัสทำนองนี้อื่นๆ ในโลกตะวันออกเช่น “นามา” วัฒนธรรมมลายู¹⁵ ในแง่ของการเป็นพลังพิเศษ, เสน่ห์, อำนาจหรือทุนทางสังคมที่ถ่ายทอดสู่ทายาทได้ (มโนทัศน์ “ฉือ-ซือ”, “ซือเสียง” ในวัฒนธรรมจีนไทย) หรือ “หน้า” “เป็นหน้าเป็นตา” ในวัฒนธรรมไทย เป็นต้น

4. แนวคิดถัดมาของบูร์ดิเยอคือ “อัตตะสะท้อนย้อนคิด” (reflexivity)

ในทางภูมิสถาปัตยกรรมใช้แนวคิด สะท้อนภาพ “Reflexive pool” ในการขับเน้นคุณค่าสถาปัตยกรรม เช่น หัซมาฮาล เป็นต้น ส่วน “Reflexivity” ของบูร์ดิเยอ ในการศึกษา [ปีแยร์ บูร์ดิเยอ : 108] อธิบายว่า “บูร์ดิเยอต้องการวิจารณ์มุมมองที่เชิดชูความรู้หรือทฤษฎี (Theoricism) ว่านักวิจัยเองก็มีฐานะเป็นผู้กระทำทางสังคม เช่นเดียวกับผู้กระทำอื่นๆ ที่ผู้ศึกษาสังคมต้องมองความจริงในโลกด้วย “มุมมองแบบวิพากษ์ตนเอง” (reflexivity)” และความคิดวิพากษ์สะท้อนกลับ เพื่อให้สามารถวิพากษ์สังคมโดยวิพากษ์ตนเองได้ในเวลาเดียวกัน [ปีแยร์ บูร์ดิเยอ : 7]

ส่วนสุภางค์ จันทวานิช จับความจาก Champagne, 2002 : 96-97 กล่าวว่า แนวคิด reflexivity นี้ยังไม่ใช่ที่รู้จักเท่าแนวคิดอื่น เป็นแนวคิดใหม่ที่บูร์ดิเยอเสนอในปี 1992 คือ มานุษยวิทยาครุ่นคิด (reflexive sociology) หมายความว่าด้วยการจับชีพจรสังคม ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมวงทางวิชาการ

อย่างไรก็ตามอานันท์ กาญจนพันธุ์ ใช้ในหลายนิยามได้แก่ การทบทวนอย่างวิพากษ์วิจารณ์-การใคร่ครวญหรือคิดทบทวน-การเจริญสติ เห็นได้ว่าเป็นการรับเอาแนวคิดเข้าไปในตัว (Embodiment) ที่ตกผลึกแล้วที่น่าสนใจคือ อาจารย์ใช้คำว่าเจริญสติซึ่งอาจโยงถึงแนวคิดทางพุทธศาสนา เช่น สันติภูมิโก-รู้สึกอย่างแท้จริงด้วยใจราวกับเห็นด้วยตา, อตัมมยตา-ความรู้สึกอย่างแท้ที่ลึกซึ่งมากจนทำให้ละวางทิ้ง...ได้ ซึ่งแนวคิดนี้พุทธศาสนิกชนได้ให้ความสำคัญ¹⁶

5. สนามวงการศึกษาศาสตร์ : สนามเดิมพันอนาคตสังคม : สนามชีวิตวิชา

การทบทวนเอกสารในการผลิตบทความนี้ จำแนกตามกลุ่มพบลักษณะเชิงข้ออยู่ด้วยพบว่า มีความสนใจในแนวคิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์หลังสมัยใหม่น้อยมาก¹⁷ จากกลุ่มเอกสารวิทยาศาสตร์เชิงองค์รวม ในทำนองเดียวกัน ในกลุ่มเอกสารทางวิทยาศาสตร์สังคม มานุษยวิทยา ก็ไม่มีใครให้ความสำคัญกับแนวคิดวิทยาศาสตร์หลังสมัยใหม่เชิงองค์รวมนัก¹⁸

ในบทความของสุภางค์ ได้กล่าวถึงความเป็นมาของแนวคิดของบูร์ดิเยอในเชิงอัตชีวประวัติว่า สนใจใน “ปรากฏการณ์ทางการศึกษาหรือสังคมวิทยาการศึกษา” โดยมีงานแนวคิดกลุ่มนี้เสนอออกมาหลายช่วงชีวิตการผลิตประมาณห้าสิบปีของเขา [สุภางค์ และรุ่งนภา 2549 : 241-244] รวมไปถึง *Homo Academicus* [1984]¹⁹

พุทธศาสนิกชนที่ประกาศว่า “อาตมาขอประกาศตรงๆ ว่าไม่บูชา ไม่ชอบ ไม่นับถือ ระบบการศึกษาของโลกปัจจุบันนี้ ทั้งโลกเลย...” [116]

กฎข้อสองของ Joseph Jacotot [1770-1840] นักปรัชญาการศึกษาผู้ทรงอิทธิพล
แก่ Jacques Rancière [1940] ประกาศว่า “มนุษย์ทุกคนได้รับความสามารถที่จะเรียนรู้
แก้ไขตนเองจากพระเจ้า”-เวโนยส์ตว์ สัตว์เรียนรู้ตนเองได้

อานันท์ กาญจนพันธุ์ ในรายชื่อแรกการคัดค้าน ระบบกระบวนการ ประเมินและ
คุณภาพการศึกษามหาวิทยาลัยไทย

อุททอง ประศาสน์วินิจฉัย ที่เลือกอธิบาย “การนำเสนอภาพลักษณ์ในชีวิตประจำวัน”
ของ Erving Goffman ในบางกรณีผ่านฉากในห้องเรียนในวงการการศึกษา

ข่าวหนังสือพิมพ์กระแสนรายวัน ขณะเขียนบทความถึงครูทั้งประเทศไทยมียอดหน้ารวม
กันหนึ่งล้านล้านบาท

สิ่งที่เดอร์ไคม์เรียกว่า Collective effervescence ในพิธีกรรมแห่งการรับน้องใหม่,
พิธีกรรมรับปริญญา รวมไปถึงปฏิบัติการทางสังคมของวงการการศึกษา

เป็นไปได้ว่าในอนาคตเมื่อกระบวนการที่ภูมิทัศน์วิชาการเกิดเปลี่ยนแปลงเลื่อนไหล
สลายพรมแดนเข้าหากันแล้วสะท้อนย้อนคิดซึ่งกันและกันตกผลึก ผลลัพธ์ของความก้าวหน้า
อย่างยิ่งบางอย่างผุดบังเกิดขึ้นเป็น การผุดบังเกิดของเหตุการณ์ (Synchronicity) ของ
ปรากฏการณ์ใหญ่ เพื่อการสะท้อนกลับย้อนคิดเปลี่ยนทิศทางความเป็นสังคมแห่งวงจรการ
ศึกษามหภาค

เชิงอรรถ

¹ บทความเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาโจทย์วิจัยในโครงการวิจัย การศึกษาบริบทใหญ่การตั้งถิ่นฐานชาติพันธุ์ไทลาวภาคกลางประเทศไทยทุนศาสตราจารย์เมธีอาวุโส สกว. 2550 โดย ศาสตราจารย์กิตติคุณ อรศิริ ปาณินท์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศัพท์ องค์, องค์ที่ใช้ในบทความได้ใช้คำ ความหมายตามพจนานุกรมที่ว่า องค์ : ตอนหนึ่งในบทละคร (ซึ่งประกอบด้วย เวที+นัก, การแสดง+บทเรื่อง) ในคำว่าองค์กรวม, และ เลือกคำว่า องค์ : ในความหมายของ subjectivity อย่างไรก็ตามมันไม่ได้ใช้กันเช่นนั้นโดยทั่วไป

² ดูรายละเอียดการถกเถียงเรื่องกระบวนทัศน์หลังสมัยใหม่-สมัยใหม่ อย่างกว้างขวางแต่กระชับได้ใน บทที่ 1 ของ “โพสตรูโมเดิร์นกับสังคมวิทยา” โดย จันทน์ เจริญศรี (2544 : 1-34) และภาค 5 ของ ธีรยุทธ บุญมี (2551 : 257-279)

³ ริชาร์ด ฟายน์แมน เคยทดลองนับเลขเป็นลำดับในหนึ่งนาทีเพื่อกำหนดระยะเวลา เขาพบว่าเขาสามารถอ่านในใจได้แต่ไม่สามารถพูดได้ขณะนับลำดับเลขอยู่ ต่อมาเพื่อนสนิทอีกคนสนใจและทำการทดลองตัวเองไปพร้อมกัน เพื่อนคนนี้ก็กลับสามารถพูดได้แต่ไม่สามารถอ่านได้เลยขณะนับลำดับเลขในใจเป็นเพราะวิธีนับของเขาแตกต่าง ขณะที่เขานับเลขในใจด้วยการฟังเสียงนับ แต่เพื่อนของเขานับเลขในใจด้วยการเห็นตัวเลขวิ่งเป็นแถวในความคิด ฟายน์แมนสรุปว่า กระบวนการคิดของมนุษย์อาจแตกต่างกันได้แม้สิ่งที่ดูพื้นฐานเช่นการนับเลขอันเป็นวิธีคิดของคนสองคนก็ยังมาจากวิธีการภายในที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง (ฟายน์แมน, 2553 : 72-78)

⁴ ศรัณย์ สมันตรัฐ (2009), ภูมิทัศน์วัฒนธรรมย้อนคิด : การแสวงหาทฤษฎีสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง ในการประชุมวิชาการ ISACS 2009 Faculty of Architecture, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand

⁵ รายละเอียดความคิดเรื่องนี้ของ Hayden White ศึกษาจาก บทที่ 17 ของ ธีรยุทธ บุญมี (2551 : 226) และ Simon Parker (2004 : 150) chapter 8 of “Urban Theory and Urban Experience : Encountering the Cities.

⁶ เชิงอรรถที่ 5 ในบทที่ 6 ของ จอห์น เอช อาร์โนลด์ (2549 : 166-167), ไซยันท รัชชกุล แปล, ประวัติศาสตร์ของประวัติศาสตร์.

⁷ W.R.McClure and T.J. Batuska (2007) The Built Environment : A Collaborative Inquiry into Design and Planning.

⁸ ดูรายละเอียดได้ใน บทที่ 4 สัมผัสภาพทั่วไป และความคิดที่สุขที่สุดในชีวิตผม ใน มิชิโอะคาคุ (2550 : 85-107), สว่าง พงศ์ศิริพัฒน์ (แปล), จักรวาลของอินสไตน์ และภาพประกอบจาก บทที่ 10 หน้า 108 ใน บัญชา ธนะบุญสมบัติ, สัมผัสภาพและควอนตัมใน ประเวศ วะลี (บก.) “ธรรมชาติของสรรพสิ่ง การเข้าถึงความจริงทั้งหมด”

⁹ “เมื่อแรกคนสร้างเมือง แต่แล้วเมืองจะสร้างคน” นักวิชาการอาวุโสด้านสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง (ภูมิ) สถาปัตยกรรมศาสตร์และผังเมืองของไทยถึงสามท่านได้เคยอ้างประโยค “พลวัตงูกินหาง” ของ ชาริเนน ในงานวิชาการของท่าน ได้แก่ เดชา บุญค้ำ, นิจ ธิญะธีระนันท์, วิมลสิทธิ์ ทรายงู

- ¹⁰ เจริญรตที่ 2 ใน ญัตติ อัครโกวิทวงศ์ (2550 : 33), สถาปัตยกรรม, เมืองกับความหลากหลายในสังคม : ประเด็นชนชั้นและเพศสภาพ ใน วิชาภาษาปีที่ 1 ฉบับที่ 2 กล่าวว่า “พื้นที่กายภาพหมายถึงพื้นที่ที่มีมิติ ความกว้าง-ยาว อยู่จริงในโลกของวัตถุ ในขณะที่พื้นที่ทางสังคมได้แก่พื้นที่ทางจินตภาพที่ปัจเจกบุคคลหรือองค์กรทางสังคมสร้างหรือนิยามความหมายขึ้น” ส่วนที่ทำความเข้าใจและนำมาบรรจุไว้ในไดอะแกรมนำมาจาก ปรีชา คุวินทร์พันธุ์ (2549 : 234-237), วัฒนธรรมเมือง ในรวมบทความทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาปี 2549 เนื่องในโอกาสเกษียณอายุราชการของ ศ.ดร.อมรา พงศาพิชญ์, สุภาศักดิ์ จันทวนิช บก., คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ¹¹ อานันท์ กาญจนพันธุ์ อธิบายประเด็นนี้ไว้อย่างเป็นระบบลึกซึ้งและเข้าใจง่ายใน “ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม การทะลุกรอบและกับดักของความคิดแบบคู่ตรงกันข้าม”
- ¹² สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, บทที่ 11 ความซับซ้อนใน “ธรรมชาติของสรรพสิ่ง : การเข้าถึงความจริงทั้งหมด” ประเวศ วะสี บก. (2547 : 126-140)
- ¹³ Renè Des-Cartes, (1641) Meditation VI, “OF THE EXISTENCE OF MATERIAL THINGS, AND OF THE REAL DISTINCTION BETWEEN THE MIND AND BODY OF MAN”, available down load at <http://www.wright.edu/cola/descartes/meditation6.html> ©1996 by David B. Manley and Charles S. Taylor 12/08/2010
- ¹⁴ ปีแยร์ บูร์ดิเยอ (2550 : 110), เศรษฐกิจของ

- ทรัพย์สินเชิงสัญลักษณ์, ชนิตา เสงี่ยมไพศาลสุขแปล, นพพร ประชากุล บก. และ นิติ ภวัครพันธุ์ (2541 : 185) รอยสัก กับการสร้าง “ตัวตน” ใน “เผยแพร่-พรางกาย”, ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล บก.
- ¹⁵ เอ.ซี มิลเนอร์ (2551), เกอราจาอัน วัฒนธรรมการเมืองมลายูในยุคก่อนอรุณรุ่งของระบอบอาณานิคม, ชนิตา พรหมพยัคฆ์ เผือกสม แปล.
- ¹⁶ พุทธทาสภิกขุ (2549), สัมมาทิฐิ หนังสือชุดหมื่นลือธรรมจักรของพุทธทาสภิกขุ, ธรรมสภา : กรุงเทพฯ
- ¹⁷ จำนวนน้อยมาก เท่าที่พบ ได้แก่พรตจ๊อฟ คาปรั (2548), โยงโยที่ซ่อนเร้น, วิศิษฐ์-ณัฐพร วังบุญ และสว้าง พงศ์ศิริพัฒน์ แปล และการทบทวนของสมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ ในบทที่ 11 ที่อ้างถึง Joshua Epstein และบทที่ 14 โดย ศรัศกร วลลิโถม แต่โดยโครงสร้างตามนามของหนังสือ “ธรรมชาติของสรรพสิ่ง : การเข้าถึงความจริงทั้งหมด” แล้วเห็นว่าหากมี ทฤษฎีแนวคิดทางสังคมร่วมสมัยก็จะครบถ้วนขึ้น ทั้งนี้ในสาขาวิชาหลักอื่นๆ พบว่ามีการทบทวนทฤษฎีร่วมกันในอัตราสูงไม่ว่าจะเป็นมานุษยวิทยาสังคมวิทยาและสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง
- ¹⁸ ยกตัวอย่างได้จากความเห็นของ อีริชทอ บุนนีย์ ใน ชัยวัฒน์ ถิระพันธุ์ (2544 : 139, 142) ทฤษฎีไร้ระเบียบกับทางแพร่งของสังคมสยาม และพิพัฒน์ พสุธารชาติ (2552) เป็นกรณียกเว้น
- ¹⁹ สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต (2553 : 22), แนวความคิดฮาบิทัสของปีแยร์ บูร์ดิเยอกับทฤษฎีทางมานุษยวิทยา, ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร : กรุงเทพมหานคร

บรรณานุกรม

- McClure.R, Bartuska T. **The Built Environment**, New Jersey : Wiley, 2007.
- Renè Des-Cartes, (1641) **Meditation VI**, 12/08/2010 available down load at <http://www.wright.edu/cola/descartes/meditation6.html> ©1996 by David B. Manley and Charles S. Taylor.
- Savage, M. and Warde. A. **Urban Sociology, Capitalism and Modernity**, Hong kong : Mcmillan, 1993.
- Parker, S. **Urban Theory and Urban Experience : Encountering the Cities**. London : Routledge, 2004.
- กำธร กุลชล. **การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร-การติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545
- จอห์น เอช อาร์โนลด์. **ประวัติศาสตร์ของประวัติศาสตร์**. ไชยันต์ รัชชกุล (แปล). กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2549.
- จันทน์ เจริญศรี. **โพสต์โมเดิร์นและสังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิภาษา, 2545.
- เจอร์ราร์ด ดี แบรีแมน. **เบื้องหลังหน้าต่าง**. อุ๋ทอง ประศาสน์วินิจฉัย (แปลและเขียนคำอธิบาย). กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2549.
- ชัยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. **สัญญาวิทยา, โครงสร้างนิยม, หลังโครงสร้างนิยมกับการศึกษารัฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิภาษา, 2545.
- ชัยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. **ว่าด้วยความคิดทางการเมืองของ ฌาคส์ ร็องซิเอร์ การเมืองของสุนทรียศาสตร์/กวีนิพนธ์ของความรู้**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สมมติ, 2550.
- ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์. **ทฤษฎีไร้ระเบียบกับทางแพร่งของสังคมสยาม**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม, 2544.
- ณัฐวุฒิ อัสวโกวิทวงศ์. **“สถาปัตยกรรม, เมืองกับความหลากหลายในสังคม : ประเด็นชนชั้นและเพศสภาพ”**. วิชาษา ปีที่1, ฉบับที่ 2, 2550.
- ทิพย์สุดา ปทุมานนท์. **ปรากฏการณ์ศาสตร์ในสถาปัตยกรรม**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- ธีรยุทธ บุญมี. **การปฏิวัติศาสตร์ของโซซูร์เส้นทางสู่โพสต์โมเดิร์นนิสึม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิภาษา, 2551.
- นิติ ภวัครพันธุ์. **“รอยสัก กับการสร้าง ตัวตน.”** **เผยแพร่-พรางกาย ทดลองมองร่างกายในศาสนาปรัชญาการเมืองประวัติศาสตร์ ศิลปะ และมานุษยวิทยา**. บริติช เอเชียเฝ้า กอนันตกุล บก.. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คบไฟ, 2541.
- บัญชา ธนบุญสมบัติ. **สัมพัทธภาพและคอนดั้มธรรมชาติของสรรพสิ่ง การเข้าถึงความจริงทั้งหมด**. ประเวศ วะสี บก.. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, 2547.
- ปรีชา คูวินทร์พันธุ์. **“วัฒนธรรมเมือง” รวมบทความทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาปี 2549 เนื่องในโอกาสเกษียณอายุราชการของ ศ.ดร.อมรา พงศาพิชญ์**. สุภางค์ จันทวานิช บก.. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- ปิแอร์ บูร์ดิเยอ. **เศรษฐกิจของทรัพย์สินเชิงสัญลักษณ์**. ชนิตา เสี่ยมไพศาลสุข แปล. นพพร ประชากุล บก.. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คบไฟ, 2500.

พุทธทาสภิกขุ. **สัมมาทิฎฐิ หนังสือชุดหมื่นลือธรรม**
จักรของพุทธทาสภิกขุ. กรุงเทพมหานคร :
ธรรมสภา, 2549.

พริตจีโอฟ คาปรั้า. **โยงโยที่ซ่อนเร้น. วิศิษฐ์-ณัฐพส**
วังวิญญู และสว่าง พงศ์ศิริพัฒน์ แปล. สำนัก
พิมพ์สวนเงินมีมา : กรุงเทพมหานคร, 2548.

มิชิโอะ คาคุ. **จักรวาลของไอน์สไตน์. สว่าง**
พงศ์ศิริพัฒน์ แปล. กรุงเทพมหานคร : สำนัก
พิมพ์คบไฟ, 2550.

ริชาร์ด ฟายน์แมน. **ฟายน์แมน อัจฉริยะอารมณ์ดี.**
นรา สุภักโรจน์ แปล. กรุงเทพมหานคร : สำนัก
พิมพ์มติชน, 2553.

วีระ สมบูรณ์. **แบบแผนและความหมายแห่ง**
องค์กรรวม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิ
โกมลคีมทอง, 2550.

ศรัณย์ สมันตรัฐ. **ภูมิทัศน์วัฒนธรรมย้อนคิด : การ**
แสวงหาทฤษฎีสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง ในการ
ประชุมวิชาการสภา คณบดีคณะสถาปัตยกรรม
ศาสตร์แห่งประเทศไทย ISAC 2009, Faculty
of Architecture, Chiang Mai University,
Chiang Mai, Thailand, 2552.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์. **“ความซับซ้อน.” ธรรมชาติ**
ของสรรพสิ่ง : การเข้าถึงความจริงทั้งหมด.
ประเวศ วะสี บก.. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ
สดศรี-สฤษดิ์วงศ์, 2547.

สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต. **แนวความคิดอาภิปัสของ**
ปีแอร์ บูร์ดิเยอกับทฤษฎีทางมานุษยวิทยา.
กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร,
2553.

สุภางค์ จันทวานิชและรุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข.
“แนวคิดทางสังคมวิทยาของปีแอร์ บูร์ดิเยอ.”
รวมบทความทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
ปี 2549 เนื่องในโอกาสเกษียณอายุราชการ
ของ ศ.ดร.อมรา พงศาพิชญ์, สุภางค์ จันทวานิช
บก.. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. **ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการ**
วิจัยวัฒนธรรม การทะลุกรอบและกับดักของ
ความคิดแบบคู่ตรงกันข้าม. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์อัมรินทร์, 2548.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. **ทฤษฎีสังคมและวัฒนธรรม**
ของ Emile Durkheim ในช่องว่างทางความ
คิด. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551.

เอ.ซี มิลเนอร์. **เกอราจาอัน วัฒนธรรมการเมือง**
มลายูในยุคก่อนอรุณรุ่งของระบอบอาณานิคม.
ชนิดา พรหมพยัคฆ์ เผือกสม แปล. กรุงเทพ-
มหานคร : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2551.

Holistic Conceptualized Diagram of Subjectivity/Locality/Practice

Saran Samantararat

Lecturer, Faculty of Architecture, Kasetsart University.

Abstract

This paper represent of how to positioning several notions or main concepts of several subject which called the holistic conceptualized diagram (HCD.). The diagram becomes a heuristic tool for more understanding of those ideals by relatively positioning in configuration. For examples in diagram are Einstein's General Relativity Theory, Bourdieu's Field Theory, Goffman's Dramaturgy, and Lefebvre's Production of Space and so on.

HCD is checking instruments for those interdisciplinary subjects by allow any academic individual to put down the positioning of each studied theory and see each others. This process might reduce some repetitive energy and cost. Finally, HCD might be able to be an interpreted heuristic tool for Academics Landscape reading that support any holistic paradigm studies.

Keywords : Conceptualized Diagram, Built Environment, Academic Landscape, Holistic, Subjectivity, Practice, Locality.